

महाराष्ट्र जीन बँक प्रकल्प

स्थानिक आणि लुप्त होत चाललेले प्राणी, पिके, सागरी आणि जैविक प्रजातींचे संवर्धन करण्यासाठी महाराष्ट्राने जनुक बँक प्रकल्प स्थापन करण्याचा निर्णय घेतला आहे. 'महाराष्ट्र जीन बँक प्रकल्प' सात विषयांवर काम करेल - सागरी, पीक, पशुवैद्यकीय, गोडे पाणी, गवताळ जैवविविधता, वन हक्क क्षेत्राचे संरक्षण आणि व्यवस्थापन आणि जंगलांचे पुनरुत्पादन.

सात लक्ष केंद्रित क्षेत्रे

'महाराष्ट्र जीन बँक प्रकल्प' सात थीमवर काम करेल:

1. सागरी जैवविविधता
2. स्थानिक पीक/बियाणे वाण
3. देशी गुरांच्या जाती
4. गोड्या पाण्यातील जैवविविधता
5. गवताळ प्रदेश, स्क्रबलँड आणि प्राणी चरणारी जमीन जैवविविधता
6. वनहक्काखालील क्षेत्रांसाठी संरक्षण आणि व्यवस्थापन योजना
7. वनक्षेत्रांचे पुनरुज्जीवन.

प्रकल्प कोण राबवणार?

- हा प्रकल्प महाराष्ट्र राज्य जैवविविधता मंडळ (MSBB) द्वारे राबविण्यात येईल आणि मुख्य सचिव आणि प्रधान सचिव (वने) यांच्या अधिपत्याखालील समित्यांवर देखरेख ठेवली जाईल.
- दुर्मिळ आणि धोक्यात असलेल्या सागरी प्रजातींचे दस्तऐवजीकरण आणि संवर्धन करण्यासाठी MSBB नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशनोग्राफी (NIO) गोवा सारख्या संस्थांशी समन्वय साधेल.

महाराष्ट्रातील प्रसिद्ध स्थानिक प्रजाती

- गुरांच्या प्रजाती: वर्धा, उत्तर महाराष्ट्र आणि मराठवाड्यात अनुक्रमे गवळाऊ, डांगी आणि कंधारी गायी आढळतात.
- उस्मानाबादी जातीच्या शेळ्या
- पंढरपुरी म्हैस.

प्रकल्पांतर्गत प्रमुख उपक्रम

- स्वदेशी ज्ञान संसाधनांचा वापर केला जाईल.
- प्रजाती आणि स्थानिक समुदायांचे ज्ञान चांगले दस्तऐवजीकरण केले जाईल.
- अनुवांशिक आणि आण्विक नमुने संरक्षित केले जातील आणि त्यांच्या प्रजननकर्त्यांना आधार दिला जाईल.
- पीक जैवविविधता टिकवण्यासाठी सरकार जीनोम वाहकांना प्रोत्साहन देईल जे स्थानिक पीक जातींच्या बियांचे संरक्षण करतात आणि बियाणे बँक तयार करतात.

सर्व स्पर्धात्मक परीक्षांसाठी महत्त्वाचे

- महाराष्ट्राची राजधानी: मुंबई;
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल: भगतसिंग कोश्यारी;
- महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री: उद्धव ठाकरे.

नॅशनल इन्स्टिट्यूट ऑफ ओशनोग्राफी (NIO)

- NIO ही वैज्ञानिक आणि औद्योगिक संशोधन परिषद (CSIR), नवी दिल्लीच्या ३७ घटक प्रयोगशाळांपैकी एक आहे. त्याची स्थापना 1966 मध्ये झाली. ही एक बहु-विषय सागरी संशोधन संस्था आहे. प्रमुख संशोधन क्षेत्रांमध्ये समुद्रशास्त्राच्या चार पारंपारिक शाखांचा समावेश होतो - जैविक, रासायनिक, भूवैज्ञानिक/भूभौतिक आणि भौतिक - तसेच महासागर अभियांत्रिकी, सागरी उपकरणे आणि सागरी पुरातत्वशास्त्र.

नॅशनल जीन बँक ऑफ इंडिया

- बियाणं, वनस्पतिजन्य प्रसार, टिशू/सेल संस्कृती, गर्भ, युग्मक इत्यादी स्वरूपात जर्मप्लाझम संकलनाचा राष्ट्रीय वारसा जपण्यासाठी नॅशनल ब्युरो ऑफ प्लांट जेनेटिक रिसोर्सेस (एनबीपीजीआर) या संस्थेने इंडियन नॅशनल जीन बँकची स्थापना केली आहे. नॅशनल जीन बँक सुमारे दहा लाख जर्मप्लाझम बियाणांच्या स्वरूपात जतन करू शकते.

नॅशनल ब्युरो ऑफ प्लांट जेनेटिक रिसोर्सेस (NBPGR)

- नॅशनल ब्युरो ऑफ प्लांट जेनेटिक रिसोर्सेस (NBPGR) ची स्थापना 1976 मध्ये अन्न आणि शेतीसाठी आणि संबंधित संशोधन आणि मानव संसाधन विकास करण्यासाठी वनस्पती अनुवांशिक संसाधनांचे व्यवस्थापन (PGR) करण्यासाठी राष्ट्रीय स्तरावर नोडल एजन्सी म्हणून करण्यात आली.